

Misztika a 16–18. századi Magyarországon

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar,

Lelkiségtörténeti Műhelyének

V. konferenciája

Piliscsaba, 2012. április 13–14. (péntek–szombat),

Stephaneum, Pázmány-terem

[illegible]

Bajáki Rita, PhD, Piliscsaba

Magyar nyelvű imakönyvek Pázmány előtt[?????]

Bán Izabella, egy. hallgató, PPKE BTK, Piliscsaba

Társulati imakönyvek a misztika szolgálatában

Berhidai Piusz OFM, PhD, lektorátusvezető, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest

Bernát- és Bonaventura-hagyomány Laskai Osvát prédikációiban

Laskai "kontemplációs beszédének" elemzése során kapcsán jól látszott, hogy a tekintélynek számító nevek alatt több különböző hagyomány jelenik meg. Egyrészt azt elemezném - több sermóból válogatott példák alapján -, hogyan alkalmazza a 15. sz. végi prédikátor a 12. és 13. sz.-i misztikus hagyományt. Másrészt, mivel - az előbbivel szoros összefüggésben - fontos jellemzőnek látszik imádságok írása és ajánlása a prédikációkban, ezért, ha alkalom nyílik rá, a prédikációkba szőtt imádságokra is kitérnék.

Bogár Judit, PhD, egy. adjunktus, PPKE BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet, Piliscsaba

A középkori misztikus hagyomány továbbélése Pázmány Péter Imádságos könyvében

A következő kérdéseket szeretném vizsgálni:

1. Középkori eredetű szövegek az Imádságos könyvben
2. A misztika stílusselemeinek megjelenése Pázmány imádságaiban
3. A Gajtkó István-féle elmélet (a jezsuita imák racionálisak, a ferencesek viszik tovább az érzelmes, misztikus középkori hagyományt) és Pázmány

Déri Eszter, egy. hallgató, PPKE BTK, Piliscsaba

Pokol örök börtöne – példák a jezsuita elrettentés képeiből

A tridenti zsinatot követő időszak első művészetelméleti írásaiban az egykori képrombolási viták érvei éledtek újra. Ezekből az értekezésekből kirajzolódik az a római katolikus állásfoglalás, amely szerint a képek elengedhetetlenek a hitben való elmélyüléshez, hiszen elősegítik, hogy a hívők „a hittételeket forgassák a fejükben”. A jezsuiták, akik az emberek számára az érzelkek megmozgatásán keresztül akarták valóságossá tenni a krisztusi szenvedéseket, kezdettől élen jártak a képek propagandisztikus felhasználásában. – A hitben való elmélyülést azonban nem csupán a szentképek, szentábrázolások segíthették. Erre találunk példát Giovanni Battista Manni *La prigioniera eterna dell'inferno* (*A Pokol örök börtöne*) című, 17. századi munkájában, amely példáival és

expresszív metszeteivel az „elkárhozottak boldogtalan állapotát” mutatja be. A kötetet 1676-ban kinyomtatták cseh és német területen, majd a 18. században megjelent Kassán is. Ez utóbbi kiadás metszetei – bár száz évvel később készültek – megőrizték az egyedülálló jegyeket, amelyek miatt a 18. századi Josef Dobrovský a „legsörnyűségesebbnek” nevezte minden könyv között.

Fajt Anita, doktoranda, Szegedi Tudományegyetem, BTK

A'ki az Istent szereti, az ő véle edgyesül – Misztika kezdőknek

Előadásomban Szenci Fekete István elmélkedésgyűjtemény-fordításán keresztül szeretném bemutatni, milyen szerepet játszanak a misztikából eredő képek, hasonlatok egy 17. század végi elmélkedő imádságoskönyvben. A magyar és nemzetközi szakirodalomban is elfogadott megállapítás, az ilyen jellegű épületes könyvek szerzőire nagy hatással voltak a középkori misztikusok. Az előadásban ezen megállapítás érvényességének eredek nyomába egy, a Heinrich Müllere és Szenci Feketére vonatkozó szakirodalmakat ezúttal figyelmen kívül hagyó, szoros olvasáson alapuló elemzéssel. Eredményként összképet kapunk az imádságoskönyvben jelen lévő, még a 17. században is népszerű misztikából eredő elemekről. Fontos kérdés még, és igyekszem is rá választ adni: milyen szoros a kapcsolat ezen képek, kifejezések és a középkori misztikusok között.

Farkas Mária, énektanár-karnagy

Misztikus élmények lehetősége liturgikus zenei szolgálatunkban (a Liszt Ferenc Kórusban és egy világi együttesben: a Victoria Kamarakórusban nyert tapasztalataink megosztása)

A misztika és zene kapcsolatáról úgy szeretnék beszélni, hogy a sok elméleti előadás mellett legyen egy olyan is, mely főként a kóruséneklés gyakorlatában nyert tapasztalatokról tudna beszámolni. Figyelembe veszem a megadott történelmi kor és Magyarország területe által megjelölt konferencia szándékát, de föltehetőleg el is fogok távolodni térben-időben a fentiektől. Az előadás törzsét a nagyhét egyházzenejében való részvétel adja majd, jól használható zenei illusztrációkkal.

Farmati Anna, PhD, irodalomtörténész, a Verbum Kiadó szerkesztője (Kolozsvár)

A magyar barokk misztika nyelvezetének sajátosságai és forrásai az egyházi irodalom különböző műfajaiban

A barokk lelkeségi irodalomban jelen lévő vagy éppen megkérdőjelezett misztika szemléleti problematikája már fölmerült a Kopcsányi Márton verseinek és prózájának kutatáskor, de mivel akkor nem ez volt a fő kutatási szempont, ezen a nyomon nem mentem tovább. Most erre volna alkalom, más szerzők-fordítók és akár más típusú kiadványok tanulmányozása révén is, mert ebben a témában eddig csak felületes megnyilatkozások születtek, ugyanis nem a kor teológiájának és egyházi gyakorlatának tükrében határozták meg és árnyalták a kutatók a misztika fogalmát, hanem mindig a középkori misztikát és annak nyelvi megnyilvánulásait kérték számon a szövegeken. – A misztikus nyelvezet egy másfajta, sokkal átfogóbb és koroktól, stílusoktól függetlenebb működési lehetőségét, szimbolikus ellentézés technikájának jelen(nem)létét szeretném vizsgálni a magyar barokk katolikus egyházi irodalom különböző műfajai esetében.

Frauhammer Krisztina, PhD, tud. mtárs, SZTE/GFHT–SZTE Bálint Sándor Vallástudományi Intézet

Martin von Cochemnek Szent Gertrúd és Mechtild imádságos könyve

Gábor Csilla, egyetemi tanár, BBTE BTK, Kolozsvár:

Misztika, nyelv, szöveghasználat – egy 17. századi Szent Ignác-kommentár példája

Előadásomban Nicolas Elffen (1626–1706) *Scintilla cordis*ának Kecskeméti János által készített magyar fordításával foglalkozom. A könyvecske Loyolai Ignác *Lelkigyakorlatos könyvének* nyolc napra átalakított, és a lelkigyakorlatozóhoz (nem pedig a kísérőhöz) szóló értelmezése-továbbgondolása, amely vállaltan is a középkori *via triplex* mentén építkezik. – Kérdéseim: milyen erővonalak mentén változik a lelkigyakorlatos útmutatás funkciója a címzett-váltás következtében? Milyen lelkeségi (szak)nyelvet alakít a fordítás? Milyen eligazítást ad a meditatív olvasásra és a szöveghasználatra? Mit üzen a könyvecske a test „nyelvéről”?

Horváth Sándor, PhD, néprajzkutató, Szombathely/Narda, Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, Savaria Múzeum
Maria de Agreda látomásai és magyarországi megjelenésük

María de Jesús de Ágreda, a 17. század nagy hatású ferencrendi misztikusnője Isten Misztikus Városa címmel publikálta látomásait, amelyekben mag Szűz Mária mondta el életét. E könyv kivonatát készítette el a budai rendházban is élő horvát ferences, Bacsics Antal (horvátul: Antun Bačić, korabeli fromában: Antun Bachich), amelyet halála után egyik rendtársa adott ki 1773-ban Pécsen XIVOT MAJKE BOXJE, KRALJICE, I GOSPOJE NASSE PRISVETEDIVICE MARIE (...) címmel. – María de Ágredáról és a hazai recepcióról korábban írt bevezetőnk után ezúttal a hazai kiadás részleteiben mélyedünk el. Egyrészt megvizsgáljuk, milyen mértékű eltérések vannak a hazai horvát változatban az eredetihez képest. Másrészt keressük azokat a korábbi forrásokat, amelyek előképei Ágreda látomásainak. Valamint rápillantunk a kötet utóéletére, hogy láthassuk a későbbi látomásirodalommal való hasonlóságokat és eltéréseket. Ennek nyomán fel kell tennünk azt a kérdést is, hogy a hazai lelkeségtörténetben kiemelkedő szerepű Makula Nélkül Való Tükörben megjelentek-e Ágreda látomásai?

Hriczo Ágnes, doktoranda, Bél Mátyás Tudományegyetem, Hungarisztika Tanszék, Besztercebánya,
Nyéki Vörös Mátyás miszticizmusa

Nyéki Vörös Mátyást még sokan a manieristákhoz sorolják, műveiben viszont a barokk jellegzetes jegyei már egyértelműen jelen vannak. Az irrealitás, az ehhez hasonló témaválasztás rendkívül jellemző a barokkművészetre és irodalomra. Másik jellemzője a propagandisztikus jelleg, melynek célja az elhitetés, meggyőzés, mindez megköveteli, hogy az irreális téma a valóság látszatát keltse, hiszen egyébként a műnek nem lenne hitele. Így alakul ki a barokk művészet egyik alapvető jellegzetessége: irreális téma és valószerűsége törekvő ábrázolás egysége. Ez a paradoxon figyelhető meg Nyéki Vörös Mátyás műveiben is, mely a misztika felé ragadja el az olvasót. A barokk stílus- és műfajkeverésre is jó példával szolgál Nyéki műve, mely a középkori víziót és vitát is egyesíti művében, mely így egészen egyedi művet hoz létre.

Hubert Ildikó, irodalomtörténész, Budapest
Misztika egy népszerű imakönyvben (Liliomkertecske)

A 18. század egyik legnépszerűbb imádságos könyve először 1675-ben jelent meg. Az előadás számbaveszi a kötet további kiadásait, vizsgálja erős érzelmi töltetű imádságainak eredetét, funkcióját és elterjedtségét, keresi a korbéli imádságoskönyvekkel való összefüggéseit és a szóbeliségbe kerülésük lehetőségeit. Dokumentálja középkori imádságok nyomtatványokból is dokumentálható továbbélését.

Ilkó Krisztina, egy. hallgató, ELTE, Budapest
Georg Christoph Kilian Palermói Szent Rozáliát ábrázoló metszetének (1757) ikonográfiája és a szent tiszteletének emlékei Kassán

Az augsburgi mester rézmetszete mellékletként jelent meg Telek József ferences rendi szerzetes *Tavaszi Rósa* című nyomtatásban is megjelent prédikációjához, amely a kassai Szent Rozália-kápolna 1757-es búcsúján hangzott el. Nem csupán a szónoklat nyelvezete kifinomult, hanem

maga a kép fogalmazásmódja is, amely cikornyás növényi ornamentikával olvasztja egybe a remetebartlangot, az azt körülölelő természetet és a szigorú aszkézis kellékeit. Rozália 12. századi, itáliai remete volt ugyan, kultusza azonban csak a kora újkorban vált elterjedté, miután 1624-ben Palermo városában két pásztor egy álom hatására ráakadt sírjára és ezután megfékezte a nagy pestisjárványt. Kilian metszetén ő maga fekszik halálos álomban, *sponsa Christi*ként közbenjárva a pestis elmúlásáért. Kassán az 1710-es években tomboló pestis megfékezésére kezdtek kápolna építésébe a tiszteletére, amelynek falfestészeti ikonográfiai programja alapvetően a *Királyok Könyvének* részleteire támaszkodik. – Előadásomban a Rozália-kápolna mellett Kilian metszetének magyarországi hatására is kitérek (Eger-felnémeti és nadapi templomok), továbbá igyekszem bemutatni azt a folyamatot, ahogyan osztrák és német közvetítéssel egyre inkább teret nyert a Felvidéken is a palermói szent remetenő tisztelete.

Jusztin Péter, *levéltáros*, Nógrád Megyei Levéltár, Salgótarján

Misztika a 17–18. század fordulójának népénekeiben az Écsi énekeskönyv szövegei alapján

Az írásbeli hagyomány által megőrzött népénekeink és gyülekezeti énekeink tanúi, s mintegy továbbélőjei a középkori misztikának. Egyes témákat és műveket a protestánsok is megőriztek a közös örökségből: a sokáig Szent Bernáthoz kötött *Jesu dulcis memoria*, és *Salve mundi salutare* kezdetű énekek részét képzik mind a katolikus, mind pedig az evangélikus repertoárnak, míg a református énekeskönyvbe előbbi a 17. században, utóbbi pedig a XX. században kerül be. A reformáció után a bernáti misztika egyes elemei (jegyesmisztika és Mária-líra) csak a katolikus felekezetenél éltek tovább. Ugyancsak a katolikusokra maradtak Aquinói Tamásnak az Oltáriszentség misztériumát megéneklő költeményei is. A ferences lelkeség Krisztus-misztikáját, Jézus nevének tiszteletét ugyan a protestánsok sem elleneztek, ugyanakkor a barokk kor népének-irodalmában szintén a katolikus felekezeténél kapott nagyobb hangsúlyt a kultusz. Hasonló a helyzet a passió-misztikával is, amely szintén a katolikus oldalon a Fájdalmas Szűz tiszteletében csúcsosodott ki, és termelte a Mária-síralmakat, a Mária-líra szebbnél szebb alkotásait. Középkori gyökerű, de a barokk korban kiteljesedő katolikus lelkeségi irányzat a jezsuita Jézus Szíve kultusz, amely szintén nyomot hagy a katolikus énekrepertoárban. – Az előadásban egy, a 17–18. század fordulóján keletkezett katolikus népének-gyűjtemény, az Écsi énekeskönyv repertoárján keresztül kívánom vizsgálni, hogy a magukat csak „Isten barátai”-ként nevező misztikus szentek, és az ő követőikből alakult lelkeségi irányzatok milyen nyomokat hagytak a katolikus énekanyagon, milyen lelki- és irodalmi örökséggel ajándékozták meg a következő generációkat.

Kertész Balázné Bíró Csilla, *PhD, könyvtáros, Országos Széchényi Könyvtár*

A hegy-metaphora Andreas Pannonius Énekek éneke-kommentárjában

Andreas Pannonius, a 15. századi magyar származású karthauzi szerzetes az 1460-as évek folyamán írta Énekek éneke-kommentárját (*Expositio super Cantica canticorum*). A szöveg befejezésére valószínűleg a ferrarai San Cristoforo karthauzi rendházban került sor. A kommentár egyetlen fennmaradt, nem autográf kéziratát az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára őrzi (Cod. Lat. 443). A 110 fóló terjedelmű, máig kiadatlan szöveg, amelyet a szerző a Szeplőtelen Fogantatás tanának védelmére alkotott, számos pontján kapcsolódik a misztikus teológiai irodalomhoz. Gyakran felbukkanó elem például a cselekvő és a szemlélődő életforma összehasonlítása valamint a passiómisztika körébe tartozó, Krisztus szenvedéseit felidéző *memoria passionis*-részletek megjelentetése. Előadásomban azt szeretném bemutatni, hogy Andreas Pannonius a felemelkedési misztika ismert metaforáját, a hegy-metaphorát az Énekek éneke mely szövegrészeivel (Ct 1,9; 2,8; 3,11; 4,1; 4,6; 4,8; 6,4; 7,5; 8,14) hozza összefüggésbe, és magyarázataihoz milyen forrásokat használ fel.

Kónya Franciska, *doktoranda, BBTE, BTK, Kolozsvár*

„Távoztasd-el tőled a’ gonoszt, tégy jót, és egygyezzel-meg az Istennel” – Misztikus megismerés Tarnóczy István meditációs könyveiben

Tarnóczy István (1626–1689) jezsuitának magyar nyelvű írásai imádság- és elmélkedésgyűjtemények: *Menyben vezető kalauz* (Nagyszombat 1675. RMK I. 1185.); *Titkos értelmi rosa, avagy B. Aszszony koronaja* (Nagyszombat 1676. RMK I. 1206.); *Holtig való baratsag* (Nagyszombat é.n. RMK I. 1606.); *Nagy mesterseg a jo élet* (Nagyszombat 1679/1680. RMK I. 1252.); *Io akarát mely által az ember Istennel egy értelművé válik* (Bécs 1685. RMK I. 1325.); *Választott nyíl, avagy a jó igyekezet* (Bécs 1685. RMK I. 1326.); *Vigyázó szem, avagy Istennek mindenütt ielen lete* (Bécs 1685. RMK I. 1327.). Ezekben a művekben megjelenő misztikus vonatkozásokat vizsgálok előadásomban. – Tarnóczy az Istenhez való felemelkedés eszközeként leggyakrabban az emberi akarathoz az isteni akarathoz való alakítását, megfeleltetését ajánlja. Lényegében ez a központi témája a *Jó akarát*, *Választott nyíl* és a *Vigyázó szem* című meditációs könyvnek. Emellett viszont a misztikus megismerés számos más útját is ajánlja. Így például a *Vigyázó szem* meditációiban összekapcsolja az Isten jelenlétén való elmélkedést a misztika hármasságát: a „*Tisztulásnak*, a „*Világosításnak*, és a „*meg-eggyezésnek*” útjával. Máshol a spanyol misztikusokra hivatkozik, és gyakran idézi Szent Bernátot is. Előadásomban tehát a Tarnóczy egyébként gyakran traktátus szerű műveiben megjelenő misztikus utalásokat, gyakorlatokat vizsgálok és ezeknek nyelvi megfogalmazási módjait.

Kovács Eszter, PhD, könyvtáros, Országos Széchényi Könyvtár

A Makula nélkül való tükör cseh forrása

A Makula nélkül való tükör a 18-19. század egyik legolvasottabb hitbuzgalmi műve egy Nagyszombatban élő klarissza apáca, Újfalusi Judit munkája, aki az előszóban annyit mond forrásáról, hogy „cseh, vagyis tót nyelvből” fordította. Vida Tivadar 1967-ben feltételezte, hogy a Makula nélkül való tükör cseh forrása Martin von Cochem *Der Grosse Leben Christi...* című művének cseh változata volt. Ezt a feltételezést azonban csak a fejezetcímek és a szöveg egyes részeinek összehasonlításával támasztotta alá, a teljes mű összehasonlítására nem került sor. Ezt az összehasonlító elemzést végeztem el, amelyből kiderült, milyen mértékben támaszkodott Újfalusi Judit cseh forrására, miben változtatott rajta, és mely fejezeteknél nyúlt más forrásokhoz.

Lauf Judit, tudományos kutató, MTA-OSZK Fragmenta Codicum Kutatócsoport

Az Érsekújvári Kódex és a Makula nélkül való tükör

Újfalusi Judit nagyszombati klarissza nővér Krisztus és Szűz Mária életét elbeszélő műve, a Makula nélkül való tükör 1712-ben jelent meg. Forrása Martin von Cochem *Das grosse Leben Christi* című művének cseh nyelvű fordítása volt. A nyomtatványban ezzel szemben több olyan szövegrész is található, amely Cochem művének sem német, sem cseh változatában nincsen benne. Ezek közé tartozik a Piry-hártya és a Máriabesnyői Töredék szövegrészlete is, melyekről egy korábbi tanulmányomban igazoltam, hogy ez a két nyelvemléktöredék ugyanazon kódex maradványa, és hogy a Makula nélkül való tükör sokkal hosszabb részletei alapulnak a Piry-hártyát és a Máriabesnyői Töredéket tartalmazó kódexen, mint amennyi a fennmaradt töredékeken ma megtalálható. A megkezdett munka folytatásaként jelen előadásomban az Érsekújvári-kódex Krisztus kinszenvedéséről szóló prédikációjának néhány részlete és a Makula nélkül való tükör között föllelhető szövegpárhuzamokat vizsgálok. Ezzel fontosnak tartom arra is felhívni a figyelmet, hogy a kéziratosság és a nyomtatás még évszázadokon keresztül nemcsak hogy egymás mellett élt, de szorosabb kapcsolatban állt egymással annál, mint ahogyan eddig azzal az irodalomtörténetírás számolt.

Lesti Judit, doktoranda, PPKE BTK, Piliscsaba

Hajnal Mátyás SJ Szíves könyvecskéje (Bécs, 1629)

Eserházy Miklós felesége számára készített metszeteket tartalmazó meditációs és imádságos könyv, mely a misztikus, hármasság útján vezet végig olvasóját. A szíves képeket tartalmazó metszetsorozat a szent bernáti jegyesmisztika körébe sorolható ábrákat közvetít, és az emberi lélek misztikus egyesülését célozza Istennel. Bemutatásra kerül Jézus Szíve szeretet kialakulása és előzménye, Krisztus sebeinek tisztelete; a metszetek összevetése korábbi, a jegyesmisztika körébe sorolható ábrázolásokkal; valamint a könyv nyelvhasználata, mely az Énekek Éneke képi világával és nyelvezetével áll rokonságban.

Maczák Ibolya, PhD, irodalomtörténész, könyvtáros, Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem, Bp.

Ferences vagy jezsuita? (Misztikus jegyek a barokkban egy ferences prédikáció - makula nélkül való - tükrében)

Filológiai kutatásaim során igazoltam, hogy Kelemen Didák nagypénteki beszédében a ferences és jezsuita elemek sajátos keveredése tapasztalható - ám eddig kevés gondot fordítottam a jelenség lelkiségtörténeti magyarázatára. Előadásomban ezt igyekszem pótolni: munkám során a misztikus beszédmóddal kapcsolatos nemzetközi kutatások eredményeivel vetem össze filológiai elemzésemet.

Millei Rita, tanár, Pilisvörösvár

Illyés István, Soltári énekek

Prokopp Mária professor emeritus, ELTE BTK, Budapest

A művészi színvonal és a misztika

Az előadás a XIV- XVIII. századi hazai képzőművészet egy-egy alkotásán keresztül kívánja bemutatni, hogy a művészet lényege a transzcendenciával való minél közvetlenebb kapcsolat. S mivel embernek kapcsolata csak személlyel lehet, a transzcendenciában ez Isten jelenti. A művész szívében fokozottan él a vágy, s ennek nyomán a nagy törekvés e kapcsolat megélésére és elmélyítésére! A művésznak víziói vannak, amit a nagy technikai felkészültségével igyekszik *megjeleníteni!* A művész alkot, teremt! Nem tükröz, nem másol, nem illusztrál, hanem új értéket hoz létre, amely Isten világába emeli azt, aki a mű közelébe kerül. A műnek kisugárzása van, amely ellenállhatatlan erővel készíti a nézőt, hogy folytassa a mű által elindított *szárnyalását* Isten felé. A mű tehát nemcsak gondolatokat ébreszt, tartalmat közöl, hanem *'AHA!'* *élményt* ad, szellemi távlatokat nyit, káprázatos megvilágosítást nyújt, vagyis a *misztikus szemlélődés élvezetébe* részesít.

A bemutatott művek:

- Kolozsvári testvérek: Szent György legyőzi a sárkányt, 1373. /Prága/
- Kolozsvári Tamás: Jézus feltámadása, 1427. /Esztergom/
- MS mester: Visitatio, 1506. /Nemzeti Galéria/
- Georg Rafael Donner: Szent Márton és a koldus, 1735. /Pozsony/

Szabó Ferenc SJ,

Szent Bernát és Pázmány Péter misztikája

A „misztika” szó jelentései – „jegyesi misztika” (újabb irodalom). – Pázmány lelkisége: római befolyások (Öry: Pázmány taulmányi évei, P. Ceccotti) – Szent Bernát: Isten szeretetéről szóló műve és az Énekek éneke kommentárjai (beszéd és levelek). Középkori misztika: Szent János evangélista – Szent Ágoston János-kommentárja – Szent Bernát (*Dictionnaire de Spiritualité*, „Bernard”; - E. Gilson: *A középkori filozófia szelleme.*) – . Pázmány grazi latin kommentárja a szeretetről (Szent Tamás és a skolasztikusok vitái a kegyelemtan összefüggésében.) – P.P. lelki fejlődése az Imádságos könyvtől a Prédikációkig. Ez utóbbiak: részben a theologia scholastica aprópénzre váltása; három beszédének elemzése, ahol bőszesen hivatkozik Szent Bernátra: az

isteni szeretetről – „Isten a lélek jegyese” – Jézus nevééről. (Vö. Szabó F. új monográfiája: Krisztus és Egyháza Pázmány Péter életművében.)

Szelestei N. László, egy. tanár, PPKE BTK, Piliscsaba

A magyar hívek szentmise-imádságai a korai újkorban

Az előadás imakönyvekből rekonstruálja a szentmisén résztvevő korabeli laikusok szentmiséről való ismereteit, a misztériummal való találkozás lehetőségét. Az adatok (imák és képek, az imádságoskönyvek népszerűsége) azt bizonyítják, hogy folytonos volt a törekvés arra, hogy a híveket a szentmise cselekményébe bekapcsolják. Az olvasni tudók rendelkezésére álltak a szentmise eseményeihez közeli imák, a 18. századtól egyre gyakrabban a szentmise nemzeti nyelvre fordított szövegei. A közölt metszetek szemléletessé tették a szentmisének és Krisztus szenvedéstörténetének összefüggéseit. A 18. század végén már nemcsak a szentmise állandó szövegei jelentek meg nemzeti nyelveken, hanem egész évre szóló perikopa-magyarázatok is nemzeti nyelveken kerültek a laikusok kezébe.

Szigeti Jenő, professor emeritus, Miskolci Egyetem, BTK

Egy 18. századi gulyáslegény látomásai

A Pozsonyi Királyi Helytartótanács 1750. december 17.-én Mária Terézia királynőnek felterjesztést küldött egy kecskeméti gulyás legény ügyében, aki faluról falura, városról városra járt és elbeszélte látomásait. Írástudatlan volt, és mégis csaknem két tucat terjedelmes lejegyzése maradt fenn látomásainak. Ezeknek ismertetése a 18. századi misztika érdekes színfoltja, a magyar protestáns népi vallásosság fontos emléke. Az előadás a máig kiadatlan kéziratgyűjtemény anyaga alapján ismerteti Gál József kecskeméti gulyáslegény látomásait.

Tasi Réka, egy. adjunktus, Miskolci Egyetem, BTK

Imagináció, misztikus hagyomány és barokk vallásos irodalom

A kora újkori katolikus teológiai gondolkodást az imagináció fogalma kapcsán is alapjában véve a tomista tradíció határozta meg, s az arisztotelészi kezdetektől a témába kódolt ambivalens megközelítést örökölt tovább, miközben az ágostoni közvetítéssel krisztianizálódott neoplatonista eredetű hagyomány a misztikán keresztül (is) termékenyítette meg a barokk vallásosságot. A nemzetközi szakirodalomban a barokk katolikus vallásosság és imagináció elméleteinek viszonya különösképpen a középkori misztika kora újkori továbbélése, Loyolai Ignác életműve és főként *Lelkigyakorlatos könyve* kapcsán került szóba. – Az előadás csupán arra vállalkozik, hogy az imagináció kiterjedt kérdéskörének néhány kora újkori vonatkozását exponálja.